

Рецензия от доц. Красен Станчев на дисертационен труд за присъждане на научна и образователна степен Доктор по политология на Любимка М. Андреева

на тема:

**СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА УСЛУГИТЕ ОТ ОБЩ ИНТЕРЕС В
БЪЛГАРИЯ
(ИЗСЛЕДВАНЕ НА РЕГУЛАЦИИТЕ НА ЕНЕРГИЙНИТЕ УСЛУГИ)**

Общо заключение и препоръка	1
Основания.....	1
Увод	1
Самооценка на приносите и коментари	2
Мястото на труда на Любимка Андреева в българския образователен и аналитичен контекст	2
Някои недостатъци	4

Общо заключение и препоръка

1. Дисертационният труд съответства на стандартите за самостоятелна теза за степен "доктор по политология". Справката за приносите отразява действително новото, с което авторката допълва българския научен и научно-приложен дебат на понятието "услуги от общ интерес" (УОИ).
2. В този вид дисертацията и публикациите по нея ще бъдат основа за по-нататъшни анализи и научни обсъждания.
3. Препоръчвам на Любимка Маркова Андреева да бъде присъдена научната и образователна степен "доктор по политология".

Основания

Увод

Познавам труда от вътрешните обсъждания в катедрата, в която работя. Първоначалните варианти бяха значително по-необосновани като тези и подход, с разхвърляна аргументация и видими непълноти в анализиранияте източници. Вероятно това се дължеше на прекалено широкия обхват на първата формулировка на предмета. В окончателния вариант тези недостатъци са отстранени. Основното, което направено е следното:

- взет е под внимание приносът към темата, който има т. нар. теория на обществения избор;
- анализът е стеснен до примера на преференциалното ценообразуване и задължителното изкупуване са инструменти, въведен от Закона за възобновяемите и алтернативните енергийни източници и биогоривата (ЗВАИБ);
- направен е опит за въвеждане и обосноваване на историята на "държавата" в съвременния вид на "регулаторна държава" в смисъла, в който това понятие се употребява по отношение на ЕС от Джандоменико Мажоне;
- представен е най-подробния в българската книжнина преглед на европейските нормативни актове за регулиране на УОИ.

Самооценка на приносите и коментари

Приносите са формулирани следните шест направления:

1. цялостна дефиниция на понятието "УОИ" и разграничение между видовете услуги.
2. връзката между управлението на услугите от общ интерес и ролята на държавата;
3. проследена е появата на регулаторната държава и възникването на модела ѝ в ЕС според видовете услуги.
4. изследване на електроенергийния пазар и установяване на дефектите на модела в забавянето на работеща енергийна борса;
5. обосноваване на тезата, че регулирането във ВЕИ сектора в България е неефективно и дава публичната полза;
6. показано е, че моделът на регулиране на електроенергийните процеси в ЕС е приложим в България.

Ad 6: резистентността на местния политически контекст и обществено мнение води у нас до убеждение, че трябва да се търси отказ или специфично приложение на регулаторните модели на ЕС;

Ad 5: тази теза е по-скоро обществено убеждение у нас, а и в повечето страни от ЕС; дисертацията може да предизвика по-детайлен анализ на ползи и разходи от политиките по повод ВЕИ, как и международни сравнения;

Ad 3: историческият анализ е интересна самостоятелна тема, която изисква използване на повече извори от известната книга на Мажоне.

Мястото на труда на Любима Андреева в българския образователен и аналитичен контекст

Общо разбиране на държавата като регулатор е ключово за дисертационния труд. В него се прави опит за защита на тезата, че:

УОИ " не могат да бъдат обект единствено на пазарния механизъм за разпределение, защото пазарната им цена е твърде висока за потребителите с ниска покупателна способност или защото

разходите за предоставянето им не могат да бъдат оценени точно от пазара, или с други думи струват прекалено скъпо" и че:

"поради тази причина УОИ винаги са били отговорност на държавните власти, макар и в различна пропорция, така че да се гарантира, че всеки потребител ще има право на достъп, дори и в условията на конкуренция."

Тези твърдения са крайно силни и могат в нормален научен контекст да предизвикат дебат по повод на следното:

1. исторически онова, което днес се нарича УОИ е предоставяно първоначално на пазарна основа;
2. не ясно по отношение на какво пазарната цена би била или е "твърде висока";
3. Това убеждение досега в България е било едва ли не единственото публично обявено основание за запазване на модела на единствения купувач (държавни компании, с конфликта роля) и невъвеждането на енергийна борса (която би била пазарен механизъм), който в крайна сметка ще замести правенето на социална политика чрез държавното регулиране на цените на електроенергията;
4. УОИ като "винаги отговорност на държавните власти" може да бъде датирано през ХХ век относително точно; предполагам към годините на Първата световна война (за транспорта), средата на 1920-те за някои други монополи (въведени, както и в България като алтернатива на повишаването на данъците, за да се изплащат външни дългове), Германия и САЩ от 1932 и 1933 г., а бъдещите страни от Европейската икономическа общност -след Втората световна война, по повод почти всички днес дерегулирани или подлежащи на дерегулиране УОИ; ранните процеси на дерегулиране в САЩ от 1970-те години (например на авиационните превози) са добре описани от Роуз и Милтън Фрийдман;
5. Според Мажоне "регулаторната държава" е нещо като "вечен двигател" на намесата на държавата, която е съчетание на последователни регулаторни и дерегулаторни усилия (които могат да се съчетават с одържавяване и приватизация); дори има учредена награда на името на Джандоменико Мажоне, с която годишно се удостояват анализи на този процес;
6. Един от начините, с които авторът развива понятието УОИ е категоризирането на услугите на икономически и неикономически; загатнат, но не и развит е подходът към УОИ от гледище на начина на предоставяне; от тази гледна точка "публични услуги са които и да е услуги, достъпни за обществото, независимо дали са предоставени обществено или частно"; частното предлагане на обществени услуги е равно на тяхното "производство, осигуряването и доставка на услуги от частния сектор" (Gabriel Roth, Private Provision of Public Services in Developing Countries, Washington DC, World Bank, 1987, pp. 1-2); отчитането на начина на представяне на УОИ би разкрило по-добре тънкостите и предизвикателствата пред регулирането на тяхната доставка, качество и цени.

Някои недостатъци

Трудът е прекалено оптимистичен спрямо възможностите и качеството на регулирането от страната на държавата и ЕС. Обратно на това, авторката е априорно скептична към саморегулирането и пазарната координация чрез механизмите на търсенето и предлагането (и цените като носител на информация). Поради този пресантиман в работата има излишно предоверяване на едни източници и традиции за сметка на други.

Изготвил: Красен Станчев

10 февруари 2015 г., София